

מדינת ישראל

בית הדין הרבני האזורי חיפה

תיק מספר :
תאריך הזנת החלטה : י"ב באדר ב התשע"ו
(22/03/2016)
מבקש/ת :
ת.ז. :
משיב/ה :
ת.ז. :
הנדון : שונות מבקש/משיב

ב"ה
בפני כבוד הדיינים :
הרב יצחק אושינסקי - אב"ד
הרב דוד גרוזמן - דיין
הרב אברהם דב זרביב - דיין

החלטה

בפנינו תביעה לביטול הסכם גירושין.

הצדדים התגרשו בפברואר 2012.

ההסכם השני נשוא תביעה זו אושר ביום 2.12.

למעשה, בין הצדדים נחתמו שני הסכמים, כאשר בהתאם להסכם הראשון, הדירה (הרשומה ע"ש שני הצדדים) נותרת בבעלות התובע בתמורה לתשלום סך 200,000 ש"ח לנתבעת, ובהתאם להסכם השני, הדירה מתחלקת בשווה בין שניהם. כאמור, התביעה מיוחסת להסכם השני.

בפתח הדיון השני (הנוכחי) בית הדין מעדכן את הצדדים בשינוי במותב בית הדין, והצדדים מסכימים להמשיך ולדון מאותה נקודה בה הופסקו הדיונים ע"י המותב הקודם.

בתיק זה התקיימו שני דיונים, הראשון ביום 12.7.15 (וראה בהחלטה הנ"ל שם מתוארים טענות הצדדים ההדדיות הראשוניות, וראה עוד להלן ציטוט מהתרשמות בית הדין לאור הדיון הנ"ל), והדיון השני יתואר להלן.

ראשית, נזכיר האמור בסיומה של החלטת בית הדין מיום 12.7.15 לאחר שמיעת טענות הצדדים ההדדיות –

בית הדין הבהיר כי על פניו ההסכם השני נראה סביר ומקובל, כאשר הדירה הרשומה ע"ש שניהם חולקה בשווה והאשה ויתרה על כתובתה, וחובת ההוכחה היא על התובע להוכיח כי לא היה שפוי בדעתו בעת חתימתו על ההסכם השני כטענתו.

ב"כ התובע מבקשת צו לגילוי מסמכים מהכלא.

ב"כ האשה מבקשת גילוי השיחות המוקלטות מהכלא שנערכו בין הצדדים.

ובכן, ייקבע דיון נוסף להוכחות. שני הצדדים רשאים להמציא בקשות כאמור לעיל.

מדינת ישראל

לאחר מכן בית הדין הפנה את התובע לבחינה מקצועית בפני (פסיכיאטר) באשר לכשירותו המשפטית בעת אישור ההסכם, וחוות דעתו בה מסיק כי התובע היה בדעתו הצלולה בעת אישור ההסכם השני לתואר להלן.

נציין כי התובע הפנה שאלות הבהרה למומחה שמונה, המומחה השיב עליהם, ותשובותיו מקובלות על לב בית הדין. למעשה, בין בחוות דעתו המקורית של המומחה הנ"ל ובין בתשובות הבהרה, נאמר כי התובע הבין את אשר חתם עליו.

כיום, טוענת ב"כ התובע: את חו"ד והמענה לשאלות קבלתי, ואני יכולה לחיות עם קביעותיו בשלום כי התובע לא היה במצב פסיכוטי במועד חתימת ההסכם השני. אך כתב שסובל מהפרעה חרדתית וחסך בשינה. אכן התובע ידע שהוא חותם על הסכם גירושין, זו לא הסוגיה, אך השאלה היא האם היה ער לעובדה שמדובר בהסכם חדש שפוגע מהותית בזכויותיו וכן הטענה שחשב שמדובר באותו הסכם שדורש אישור מחדש. אין ספק שההסכם הוצג לו ביום הגט ואין ספק כי לא ניתן לו כל ייעוץ משפטי. חזותית, שני ההסכמים זהים, למעט חלוקת הבית. כן מוסכם שהאשה ערכה לבד את ההסכם השני. המומחה לא חזות הכל. הוא כלי. הסוגיה פה משפטית.

בשלב זה בית הדין הבהיר את דעתו בדיון כי המומחה כבר אמר את דברו, ומעתה חובת הראיה כי לא ידע על מה חתם וכדי, מוטלת על התובע.

בשלב זה, ב"כ התובע מבקשת קיום דיון הוכחות, וכשנשאלה ע"י בית הדין מה היא רוצה להוכיח, השיבה: להוכיח האם הבעל ידע שמדובר בהסכם אחר, הטענה שהוא טעה לחשוב שמדובר באותו הסכם. אבקש להביא את הממונה בית הכלא, מי שלוה אותו לכאן. הבעל היה אזוק, לא שאלו אותו מדוע נדרש לאישור שני. הוא חשב שצריך אישור מחדש, הוא לא ידע למה צריך אישור מחדש. אבקש לזמן את עו"ד, שטיפל בו בהליך הפלילי.

הצהרת התובע עצמו

התובע עצמו משיב לשאלות בית הדין: בתחילה לא הסכמתי לתת גט, ואז בא אלי העו"ד בתיק הפלילי, הסכמתי לחתום, אך חשבתי שאני בא להסכם הראשון, כי ההפרש היה רק 3 שבועות בין שני ההסכמים. היא עשתה הכל כדי להשיג את הבית. הייתי עם אזיקים. הוצאו לי המסמכים וכשנכנסתי חתמתי על המסמכים. לא קראתי מה שכתוב במסמך השני רק הסתכלתי בדף האחרון וחתמתי. בדיון אמרו לי האם אני מבין את ההסכם, וחתמתי. עניתי להם שקראתי את ההסכם, היו 3 דיינים.

בשלב זה, בית הדין מברר עמו האם שיקר אז לדיינים כי קרא את ההסכם, שהרי כיום טוען שחשב שחתם על ההסכם הראשון, והתובע מגיב מבולבול, ושוב חוזר על כך שקרא רק את העמוד האחרון.

טענות התובע באמצעות באת כוחו

כאמור, ב"כ התובע מבקשת קיום דיון הוכחות. בית הדין מעיר כי כאמור כמצוטט בפתח החלטה זו, הדיון להיום נקבע להוכחות. ומגיבה וטוענת כי זו היתה טעות שלה ולא זכרה כי הדיון קבוע להוכחות אף שנאמר כך בפירוש בהחלטה לאור הדיון האחרון מיום 12.7.15.

כן מוסיפה לאחר מכן כי בהסכם הראשון יש התחייבות של הצדדים וכן הערות בכתב יד, כולל מספרי זהות כולל קנין, אך בהסכם השני אין קנין או הערות ורק חתימות.

באשר לטענה זו, בית הדין כבר אמר דברו בדיון, כי בית הדין הוא זה שמחליט האם לבצע קנין בעת אישור ההסכם או לא, ואין לכך כל משמעות ביחס לבעל דין או ביחס לתוקפו של ההסכם.

מדינת ישראל

כן בית הדין מוסיף עתה כי העובדה האם ישנן הערות או תיקונים על ההסכם או לא, תלויה בנוסחו של ההסכם בהתאם לשיקול דעתו של הדיין מאשר ההסכם, אך אין בכך כדי להורות שהסכם אחד, תוקפו חזק יותר מחברו.

עמדת הנתבעת – בשאלת הגינות ההסכם

מגיבה ב"כ הנתבעת עתה: נקודת המוצא, הבית רשום ע"ש שניהם. בעדות התובע, הוא מזכיר שלא רצה לתת גט, האשה בהסכם הראשון ויתרה כי הבעל איים שלא יגרש, ובהסכם השני הבעל הסכים שיתן לה גט והיא תקבל חצי בית שרשום על שמה, כך שההסכם השני משקף. האשה הצליחה לשכנע אותו לתת לה גט וגם לקבל את חלקה בבית. הבעל לא ויתר כלום בהסכם השני. הטענה בדבר כשירות נדחתה ע"י המומחה שבית הדין מינה לבקשת הצדדים. אם יבוטל ההסכם, האשה תוכל לתבוע כתובה ועוד, התובע יפסיד יותר מחצי בית. גם בדיון בבית המשפט לפירוק שיתוף, טען התובע שאלו לא החתימות שלו. כך שבכל מקום טוען מה שנוח לו לטעון. מדובר בפרוטוקול בית המשפט מיום 2.4.14. אף אם טענות התובע נכונות, מדוע לא כתבה בהסכם השני שכל הבית שלה. היא רצתה את הגט ואת הבית.

מגיבה ב"כ התובע: רישום בטאבו אינו מהותי. אין חולק שכספי הדירה מכספי ירושת אם התובע. בהסכם הראשון הוא חתם חתימה ארוכה ובשני חתימה קצרה. כך שהוא קרא את העמוד האחרון.

עד כאן תמצית עיקרי טענות הצדדים ההדדיות.

עמדת בית הדין

עתה בית הדין יביע דעתו בתביעה זו.

ובכן, בית הדין לא התרשם עד כה בכנות התביעה. בית הדין כבר אמר את דברו בהחלטה המצוטטת לעיל, באמרו –

בית הדין הבהיר כי על פניו ההסכם השני נראה סביר ומקובל, כאשר הדירה הרשומה ע"ש שניהם חולקה בשווה והאשה ויתרה על כתובתה, וחובת ההוכחה היא על התובע להוכיח כי לא היה שפוי בדעתו בעת חתימתו על ההסכם השני כטענתו.

ובדיון היום רק התחזקה הנחה זו.

ראשית, בפנינו דו"ח המומחה, שם כתב במסקנת חוות דעתו כי "מסקנתי היא שבעת החתימה על ההסכם השני (15.2.12) לא היה הנבדק במצב פסיכוטי/דיכאוני או אחר שפגע ביכולתו להבין מהות המסמך עליו חתם", ואף הוסיף בתשובותיו לשאלות ההבהרה (שהוגשו ע"י התובע) כי "כל הבדיקות, לפני ואחרי האירוע של החתימה הוכיחו כי הבין היטה (= צ"ל היטב) את אשר חתם עליו". כך שהמסקנה ברורה באשר להבנתו של התובע על מה חתם.

טענה שלא הבין על מה חתם

בדיון היום אף טען התובע –

בתחילה לא הסכמתי לתת גט, ואז בא אלי העו"ד בתיק הפלילי, הסכמתי לחתום, אך חשבתי שאני בא להסכם הראשון, כי הפרש היה רק 3 שבועות. היא עשתה הכל כדי להשיג את הבית. הייתי עם אזיקים. הוצאו לי המסמכים וכשנכנסתי חתמתי על המסמכים. לא קראתי מה שכתוב במסמך השני רק הסתכלתי בדף האחרון וחתמתי. אמרו לי האם אני מבין את ההסכם, וחתמתי. עניתי להם שקראתי את ההסכם, היו 3 דיינים.

מדינת ישראל

כך שהתובע הודה שהוא חתם על המסמכים, וכן הודה שנשאל ע"י הדיינים האם הוא מבין מה שכתוב במסמך השני וכן האם קרא את ההסכם, והודה כי אישר להם שהוא קרא את ההסכם.

כאמור, בית הדין בירר עמו האם שיקר אז לדיינים באמרו כי הוא קרא את ההסכם, והתובע מגיב מבולבול, ושוב חוזר על כך שקרא רק את העמוד האחרון, כאמור.

בית הדין לא מוצא כל סיבה לסבור כי התובע לא הבין על מה חתם. כן בית הדין חש כי ההסכם השני הוא צודק, ומחלק את הדירה הרשומה ע"ש שניהם בחלקים שווים.

כידוע, ע"פ הלכה, אין בסיס לטענת בעל דין כי לא הבין מה כתוב במסמך שהוא חתם עליו. ויבואר להלן.

בנוסף, בית הדין מתקשה לקבל טענת התובע כי הוא סמך על הנתבעת שהיא מגישה לו את אותו הסכם ראשון לחתימה ולכן לא התעמק בהבנת פרטי ההסכם ומשמעותם, וכאן גדולה התמיהה – וכי אדם חותם על מסמך כה משמעותי מתוך הנחה כי הוא סומך על הצד השני, זה שמתגרש ממנו?

וכבר ידועה ההלכה שלא נאמן אדם בטענתו שלא הבין על מה חתם או שלא הבין את משמעות הדברים הכתובים או לא דקדק בהם די הצורך. וע"י שו"ע חושן משפט סימן סא סעיף יג שפסק:

"מי שטוען על כתובת אשתו שהיה עם הארץ ולא הבין כשקרא החזן הכתובה והתנאים, אין שומעין לו."

פסק זה יסודו בתשובת הרשב"א (חלק א סימן תרכט, והובאה בבית יוסף אבה"ע סוף סימן סו), שכתב:

"כתוב בתשובות הרשב"א סימן תרכט, על עם הארץ שבא לגרש את אשתו ואמרו לו ב"ד שיפרע לה כתובתה ואמר שלא הבין כשקרא החזן הכתובה ולא הבין התנאים, ושאלו את פי ה"ר מאיר והשיב דשומעין לו, והוא אומר דאין שומעין לו, דחזקה שהעידו עדים בע"פ ועל פיו חתמו בו, ואם אין אתה אומר כן לא הנחת חיוב לעם הארץ ולא על הנשים שכולם יטענו כן, ואין אלו אלא דברי תימה, אבל מה אעשה שכבר הורה זקן ויושב בישיבה חכם עם איש שיבה"

וכתב על כך הב"י עצמו:

"ואיני יודע למה נחבא אל הכלים, משום דחזא גברא כיון דתיובתא לא חזא, ולענין הלכה ס"ל כדברי הרשב"א משום דאם לא כן לא שבקת חיי, דכל עמי הארץ יאמרו כן."

וע"י ש"ך שם.

הלכך גם בנידון שלפנינו, אין מקום לקבל טענה זו שסבר התובע כי הסכם זה אינו הסכם חדש ומחייב והוא רק אשרור ההסכם הקודם (וכ"ש בנידון דידן שאף חתם על ההסכם, כמובא בכנה"ג אבה"ע"ז הגב"י סימן סו ס"ק לט בשם שו"ת מהר"ב אשכנזי סימן כה, ושו"ע חו"מ מה, ג).

מוכח מהנסיבות שהתובע כן הבין על מה חתם

עוד נעיר, במסגרת החלטת בית הדין לאישור הסכם, החלטה מיום 15.2.15, נאמר –

הופיעו הצדדים ומצהירים שברצונם להתגרש זה מזו ומציגים הסכם גירושין.

הצדדים מצהירים כי קראו את ההסכם בעיון רב, ידוע להם תוכנו ומבקשים מבית הדין לאשרו וליתן לו תוקף של פסק דין.

נוסח זה מופיע בכל אישור הסכם בו לא התרשם בית הדין כי קיימת בעיה בשיפוט וגמירות דעת או בחיסרון בהבנת הצדדים. כך שבית הדין (דיין יחיד) התרשם שהתובע הבין את משמעות ההסכם, וקשה לקבל כיום את טענתו כי לא הבין את ההסכם עליה חתם או את משמעותו.

מדינת ישראל

כאסמכתא לטענה זו, ראה גם פס"ד ביהמ"ש העליון בענין ע"א 359/86, קוך נגד קוך, פד"י לט (3) 421, שם נאמר:

"ספק בלבי אם לאחר קבלת אישור להסכם ממון בין בני זוג במעמד של שופט, דיין או עורך נישואין וכו', יכול בן זוג להישמע בטענה שכרת את ההסכם בניגוד להצהרתו, מרצונו הטוב והחופשי".

נוסיף, כי על פי התרשמות בית הדין מן התובע לאור הדיונים שהתקיימו, אין הוא נראה לבית הדין כאחד שלא מבין את משמעות ההליכים שמסביבו, ואדרבא, הוא נראה אדם פיקח המבין היטב את משמעות ההליכים המתנהלים.

בנוסף, אף בעמוד האחרון שבהסכם, שהתובע מודה שהוא קרא אותו, נאמר (סעיף 2) –

"הצדדים מצהירים כי קראו היטב את ההסכם וכי חתמו עליו מרצונם הטוב והחופשי והבינו את תכנון, משמעותו ותוצאותיו"

כך שלא ניתן להאמינו כיום ששיקר בהצהרתו או (שאותה הוא מודה שראה, שהיא בעמוד אחרון) בכך שהבין את ההסכם שחתם עליו.

ועוד נוסיף הערה חשובה, בשורה הראשונה של העמוד האחרון של ההסכם השני (אותו עמוד שמודה התובע שראה והבין), נאמר "עד אשר הבית יימכר, בנותיה יגורו בבית זה", והרי לפי ההסכם הראשון הבית לא עשוי להימכר אלא להישאר אצל התובע וישלם לה 200,000 ש"ח עבור חלקה (ורק לפי ההסכם השני, הבית יחולק בשווה ויימכר), אז מה הבין בקראו כי "הבית ימכר"? וכי ניתן לשמוע טענה שחשב שזה ההסכם הראשון?

דיון הוכחות – ע"פ שיקול דעת בית הדין

באשר לקיום דיון הוכחות כדרישת ב"כ התובע, נעיר כדלהלן.

כאמור לעיל, ב"כ התובע מבקשת דיון הוכחות, ופירטה את מה שרוצה להוכיח –

האם הבעל ידע שמדובר בהסכם אחר, הטענה שהוא הטעה לחשוב שמדובר באותו הסכם. להביא את הממונה בית הכלא, מי שלוה אותו לכאן. הבעל היה אזוק, לא שאלו אותו מדוע נדרש לאישור שני. הוא חשב שצריך אישור מחדש, הוא לא ידע למה צריך אישור מחדש. אבקש לזמן את עו"ד שטיפל בו בהליך הפלילי.

ונבחן האם יש בסיס בבקשה הנ"ל לדיון הוכחות, או שמא אף בקשה זו, מטרה להמשיך ולהחזיק בתביעה "בקרנות המזבח" ולא להרפות מהנתבעת.

ראשית, הבקשה להוכיח – "האם הבעל ידע שמדובר בהסכם אחר, הטענה שהוא הטעה לחשוב שמדובר באותו הסכם", אינה במקומה כבר, שהרי התובע עצמו הודה בבית הדין כי "לא קראתי מה שכתוב במסמך השני רק הסתכלתי בדף האחרון וחתמתי. אמרו לי האם אני מבין את ההסכם, וחתמתי. ענית להם שקראתי את ההסכם", כך שלאחר שהודה שחתם על המסמך השני, ואף הצהיר בפני הדיינים שאישרו את ההסכם שהוא קרא אותו, אין בסיס לטענה כי הוא חשב שמדובר בהסכם הראשון ולא ידע שמדובר בהסכם אחר.

אף הבקשה השנייה לקיום דיון "להביא את הממונה בית הכלא, מי שלוה אותו לכאן. הבעל היה אזוק, לא שאלו אותו מדוע נדרש לאישור שני. הוא חשב שצריך אישור מחדש, הוא לא ידע למה צריך אישור מחדש", אף זו כבר אינה במקומה, שהרי בפנינו כבר עדות מקצועית של מומחה, ומה יועיל אותו סוהר בבית הכלא באשר לכשירותו של התובע? כן הטענה שהבעל לא חשב שצריך אישור מחדש, אינה במקומה, לאור העובדה כי הודה שחתם על המסמך השני, ואף הצהיר בפני הדיינים שאישרו את ההסכם שהוא קרא אותו.

מדינת ישראל

בנוסף, בית הדין עיין בעמודי ההסכם הראשונים ומצא כי עליהם מתנוססת חתימת הצדדים בקצרה בראשי תיבות, אז מה התמיהה כי החתימה בעמודים הראשונים שונה מחתימתו שבסוף ההסכם?

כאמור, טוב היה אילו טענה זו לא היתה עולה כלל לחלל האולם.

דחיית התביעה בהעדר עילה להתדיינות נוספת

למעשה, בית הדין הופך בתביעה מצד לצד ומעבר לעבר, ולא מוצא בה אף טענה אחת המצדיקה המשך ההתדיינות המשפטית בה. הצדדים חתמו בתחילה על הסכם שנראה כמקפח את זכויות הנתבעת, הסכם בו רוב הדירה נותרת אצל התובע. התובע אף סירב לגרש בתחילה, כהצהרתו. לאחר מכן חתמו הצדדים על הסכם מאוזן, אשר לפיו הדירה תחולק בשווה בין הצדדים. נזכיר כי הדירה רשומה ע"ש שני הצדדים, כך שבין ע"פ ההלכה היהדות ובין ע"פ חוק יחסי ממון, הדירה אמורה להתחלק בשווה בין שניהם, כך שהסכם זה השני נראה מאוזן וראוי, אך דווקא עליו מלין התובע ומבקש לבטלו. בית הדין לא מוצא בטענותיו כל הצדקה לבטל הסכם זה.

בתחילה טען לאי שפיות בעת חתימת ההסכם השני משום התרופות שקיבל, אך באשר לכך, בית הדין בחן את הנושא בפן המקצועי, ותוצאות הבדיקה מוזכרות לעיל.

בית הדין אינו יכול לאפשר לתובע להציק לנתבעת לחינם בהליך ללא בסיס, כאשר כל חטאה הוא שהיא דרשה הסכם הוגן בו תחולק הדירה בשווה בין הצדדים, ואת זאת לא מוכן התובע לקבל, ומנסה את מזלו פעם אחר פעם בטענות שונות שצצות ועולות זו אחר זו לאור תחושות התובע באשר לטענתו הקודמת שלא הצליח לשכנע בה את בית הדין.

אף העובדה כי התובע לא הציג את הוכחותיו בדיון שנקבע להוכחות ודורש דיון הוכחות נוסף, וטענה ביחס לכך באת כוחו כי זו טעות שלה ולא שמה לבה לכך שהדיון נקבע להוכחות אף שכך נכתב מפורש בהחלטה שקבעה את הדיון הנ"ל, אף בעובדה זו בית הדין רואה ניסיון נוסף למשוך את ההליכים לחינם, יתכן בניסיון להתיש עוד ועוד את הנתבעת בהליך משפטי מיותר.

כידוע, נדרשת ראיה משמעותית לביטול הסכם שנחתם בין צדדים וקיבל תוקף של פסק דין. וראה בענין זה אף פסק דין בית הדין הרבני טבריה, תיק 814807/3, שם כתבו בענין דומה –

ביחס לטענה שבעת החתימה על ההסכם הבעל היה מאושפז ייאמר כדלהלן: מאחר ובפנינו הסכם גירושין בר תוקף עם פסק דין המאשר, נטל הראיה להעדר כשירות הבעל בעת חתימת ההסכם מוטלת עליו. מהתיקונים שהבעל ביקש לבצע בכתב ידו בגוף ההסכם במועד חתימת ההסכם נראה שבאותה עת הבעל היה כשיר וידע לעמוד על זכויותיו.

וראה אף התבטאות דומה מאת בית המשפט לענייני משפחה כפר סבא, תמ"ש 3351/07, שם נכתב -

.... אלא שבנדון, מצאתי כי התובע לא עמד בנטל הראיה הכבד המוטל לשיכמו להוכחת פגמים חמורים שכאלו בכריתתו של הסכם הגירושין, הכל כפי שיפורט בהמשך הדברים.

כך שכל עוד ולא מוכח כטענת התובע כי הוא לא הבין את משמעות ההסכם השני שעליו חתם, ההנחה בסיסית היא כי הסכם נכרת כדין.

ולרווחא דמלתא נוסף עוד נקודה. בית הדין לא התרשם כי ההסכם לא הוגן, כאמור לעיל, ברם אף אם נניח כי היו בהסכם זה תנאים בלתי סבירים, עדיין אין בכך כדי לבטל הסכם שנחתם ע"י שני צדדים. וראו בענין זה מה שנכתב בע"א 537/82 ברק נ' ברק פד"י לח (4) 626:

מדינת ישראל

"הצדדים להתקשרות הם הדואגים לענייניהם וכו', אפשר שצד זה, המתקשר בחוזה, מודע לכך כי ההישגים הם בעיקר לזולתו, ובכל זאת, מטעמים הרצויים לו, הוא מתקשר באותו הסכם. אל לו לבית המשפט להתערב בכגון דא וכו'."

סברה זו מתאימה ונכונה במקרים רבים. ועי' פסק דינו של הגר"א שינפלד שליט"א (שורת הדין, כרך טו, עמ' תנב).

שיהוי התביעה

למעלה מן הצורך, נוסף. בית הדין סבר בתחילה שלא לדון כלל בתביעה זו משום שיהוי הרב שבין אישור הסכם לבין התביעה שהוגשה, המעלה חשש כבד לחוסר כנות התביעה. נזכיר, התיק שלפנינו נפתח ביום 25.3.15, ברם, ההסכם השני נשוא תביעה זו אושר ביום 15.2.12. כך שעברו 3 שנים מעת ההסכם ועד התביעה. במידה והתובע כנה בטענתו כי התברר לו שהוא לא הבין על מה חתם בעת אישור ההסכם השני וסבר שחתם על ההסכם הראשון, אזי לאחר שהובהר לו כי ההסכם השני חילק בשווה את הדירה בין הצדדים, היה עליו לזעוק מיד על כך שהוא רומה!! וכיצד ניתן להבין שאדם ממתין עם "רמאות" כזו 3 שנים! אף טענת באת כוחו בדיון הראשון כי חלק מהזמן התובע היה אסיר, אין בה כדי ליישב את התמיהה הנ"ל, וראה עוד האמור להלן.

וראה תשובת הרא"ש (מובאת בשו"ע סימן ט סעיף ט וכן שו"ע צח סעיף ב) הטוען כי שטר ישן שלא גבו אותו זמן רב לאחר מועד פרעונו, יש לבדוק האם אכן הינו שטר כשר. בנוסף, ידוע הדין בהלכות אונאה (שו"ע חו"מ סימן רכז סעיף ז) "עד שיראה לתגר או לקרוביו", דהיינו שיהוי התביעה מוכיח על מחילתו והסכמתו של המתאנה למחיר הגבוה ששילם בעד המוצר. גם בנסיבות דידן, חלוף הזמן מעת ההסכם ועד להגשת התביעה, מעורר סברה כי אכן ההסכם לא הווה הפרעה לתובע, כאמור.

בנוסף, אף אין מקום לטענה זו בהתאם לאמור בחוק החוזים. ע"פ האמור בסעיף 17 לחוק החוזים (חלק כללי, ב) אכן ניתן להעלות טענה לביטול הסכם עקב כפייה, אולם סעיף 20 שם קובע אודות כך:

"ביטול החוזה יהיה בהודעת המתקשר לצד השני תוך זמן סביר לאחר שנודע לו על עילת הביטול, ובמקרה של כפייה – תוך זמן סביר לאחר שנודע לו שפסקה הכפייה".

נזכיר, בדיון הראשון שהתקיים ביום 12.7.15 הגיבה באת כוחו של התובע באשר לטענת השיהוי –

בסוף 2013 פנתה אלי משפחת התובע, הוא היה ללא יצוג. התביעה הוגשה לאחר שחרורו של הבעל מהכלא.

כך שלית מאן דפליג כי התובע ידע מה"רמאות", לשיטתו, כבר זמן רב, ולמרות זאת החליט להמתין עם תביעתו זמן רב.

בנידון שלפנינו, אף לגרסת התובע, חלף זמן רב מכריתת ההסכם השני ועד להגשת תביעה זו, כאמור. טענות התובע להצדקת השיהוי אינן מתקבלות על דעתו של בית הדין, שהרי אדם אשר נעשק כה קשה (כטענת התובע), אינו ממתין זמן רב.

ברם, למרות האמור, החליט בית הדין בכל זאת להמשיך ולדון בתביעה, שמא בכל זאת טומנת גרעין אמת בחובה, אולם, לאחר שהתברר כי אין כל בסיס לתביעה, כמתואר לעיל בהרחבה, נוכל לצרף לכך אף את האמור לעיל, כי אף השתהות התובע בתביעתו, מעידה כי הוא עצמו אינו מאמין בה... ואינו סבור באמת כי הוא רומה... רק מנסה את מזלו בביטול ההסכם בטענות שונות ומתחלפות.

מסקנה

לסיכום נציין, התובע העלה כבר ג' טענות שונות, זו אחר זו. בכל פעם שאתת נדחית, חברתה צצה. בתחילה טענה באת כוחו (בדיון הראשון): "הבעל קיבל טיפול תרופתי והיה נתון במצב נפשי בעת אישור ההסכם".

מדינת ישראל

ברם, לאחר קבלת חו"ד הפסיכיאטר שמונה ע"י בית הדין בה נאמר כי התובע היה בדעתו בעת ההסכם נשוא התביעה, הודגשה טענה נוספת, כי התובע סבר שהוא חתם על ההסכם הראשון ולא ידע כי הוא חותם על הסכם אחר ושונה. ברם, לאחר שבית הדין פקפק בטענה זו בדיון, וראה האמור בהרחבה לעיל, באה בסוף הדיון טענה חדשה לעולם שלא בא זכרה קודם, אף לא בכתב התביעה - כי החתימות על העמודים הראשונים בהסכם, אינן של התובע. למעשה, נראה כי בכל פעם שטענה אחת נדחתה, מודגשת או צצה ע"י התובע טענה חילופית, עובדה המעידה בדרך כלל על אמינות הטענות. כפי שפורט בהרחבה, אין מקום לאף אחת מהטענות הנ"ל להישמע, ובית הדין כבר אמר את דברו בכל הנ"ל.

לסיכומו של דבר, למעשה, בית הדין אינו מוצא כל בסיס לתביעה ולהמשך ההליך בה, אשר מציק לנתבעת לחינם וגוזל זמן שיפוטי ללא צורך אמיתי, ולאור כל האמור לעיל, התביעה נדחתה.

(-) הרב יצחק אושינסקי, אב"ד

רבים הבאים בפני בית הדין לאשר הסכם גירושין שעשו ביניהם, הנוהג הוא שבית הדין בודק את ההסכם ולאחר שווידא שבני הזוג הבינו על מה הם חתמו מאשר את ההסכם ונותן לו תוקף של פסק דין. פעמים שהאישור הוא בפני דיין יחיד ופעמים האישור הוא בפני ג' דיינים.

במקרה שלפנינו אושר הסכם בפני שלושה דיינים, וכיום מבקש הבעל לטעון על אי כשירות ההסכם שהוא חתם על פי טענות מטענות שונות.

את כולם דחה האב"ד הגר"י אושינסקי ואני מצטרף לדעתו.

אך ברצוני להוסיף כי גם ללא ההתנצחות על טיב טענות הבעל ובי"כ נראה לדחות את טענותיהם.

סוגי פסקי דין

הנה ישנם כמה סוגי פסקי דין:

א. פסק שנפסק על פי תביעת התובע את הנתבע.

ב. פסק שנפסק בהסכמת התובע והנתבע אך הדיון היה על תביעת התובע, והנתבע הגיע לבית הדין על פי הזמנת בית הדין.

ג. פסק שנפסק על פי הסכמת הודאת התובע והנתבע בבואם לבית הדין גם ללא שהוזמנו ונתבעו להגיע.

ד. פסק שנפסק על פי הודאת התובע והנתבע על ידי דיין אחד.

נאמר בגמרא בסנהדרין כט ע"ב:

"הודה בפני שנים וקנו מידו כותבין ואם לאו אין כותבין בפני שלשה ולא קנו מידו רב (אמי) אמר כותבין ורב אסי אמר אין כותבין הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי אמר רב אדא בר אהבה הא אודיתא זימנין כתבינן וזימנין לא כתבינן כניפי ויתבי לא כתבינן כנפינהו איהו כתבינן רבא אמר אפילו כנפינהו איהו לא כתבינן עד דאמר להו הוה עלי דייני מר בר רב אשי אמר אפילו אמר הוה עלי דייני לא כתבינן עד דקבעי דוכתא ושלחי ומזמני ליה לבי דינא".

מבואר בדברי רב אשי, שאם בא הלווה בפני שלושה ומודה בפניהם על חוב שיש לו למלוה, אין השלושה הללו כותבים שטר על חוב זה ולא כותבם מעשה בית דין על זה, אלא אם כן מתקיימים התנאים הנצרכים להחשיבם לבית דין, והם: בית דין קבוע והזמנה לבית דין, שרק אז ייחשבו לבית דין ויכולים לכתוב שטר על הודאתו.

מדינת ישראל

ולפי זה, באם אכן הם בית דין קבוע, ישיבתם ישיבת קבע, שלחו לו הזמנה לבוא לבית הדין והודה בפניהם, יכולים אז לכתוב לו שטר על הודאתו ולתת למלוה שטר זה שעל ידו יוכל לגבות כדין כל שטר.

אם יכול הלווה לטעון פרעתי כנגד פסק דין

אלא, שאם כך משמע מדברי הגמרא בסנהדרין, לא כך מבואר בגמ' בבבא מציעא י"ז ע"ב ושם נאמר:

"דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אמרו לו צא תן לו ואמר פרעתי נאמן בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן בא מלוה לכתוב כותבין ונותנין לו רב זביד משמיה דרב נחמן אמר בין צא תן לו בין חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי נאמן בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו"

מבואר בדברי רב זביד, שכנגד כל פסק ומעשה בית דין יכול המתחייב לומר פרעתי, וממילא אם יבוא לבית הדין המלווה ויבקש מבית הדין, כתבו לי את החיוב כדי שאוכל לגבות מהלווה את החוב, בית הדין לא יוכל לכתוב לו, כיון שיתכן והלווה כבר פרע ויהיה נאמן אף כנגד שטר של בית דין.

ואם כן לכאורה ישנה סתירה בין הגמרות, שלפי מר בר רב אשי לאחר שהודה הלווה בפני בית הדין יכולים לכתוב שטר למלווה ואין הלווה נאמן לטעון פרעתי, ואילו לדעת רב זביד תמיד נאמן הלווה לטעון פרעתי אף כנגד שטר בית דין.

את הקושיה הזו הקשו הראשונים ותירצו כמה תירוצים, יעוין במאירי שפירט וז"ל:

ולקושיה ראשון שבמציעא יראה לומר שבאותה שמועה הואיל והוא כפר מתחלתו ולא בא שכנגדו לבית דין אלא ליפרע ממנו מתוך כפירתו מכיון שנתחייב חזקה שיוצא ופורעו אבל בזו שהלוה מודה היה מתחלתו ולא בא שכנגדו לבית דין ליפרע ממנו אלא לעשות הודאתו קיימת שלא ישמט ממנה היום או מחר בטענת השטאה או בטענת פרעתי או לסיבה אחרת נמצא שכל עצמו אינו בא אלא לעשותה מלוה בשטר שלא לטעון עוד פרעתי ומתוך כך כותבין וגדולי המחברים פרשו שזו שבמציעא בשנים שבאו מאליהם לדין ומכיון שמאליו בא ויצא חייב חזקה עליו שנתן אבל זו שבכאן בשלא בא הנתבע עד ששלחו והביאוהו ומכיון שנעשה סרבן מעיקרו להתפייס עמו עד שהכריחוהו בית דין חזקה עליו שלא פרע וכותבין וי"מ לשיטה זו מה שנאמר כאן עד דקבעו דוכתא ושלחי ליה שהיה סרבן והוצרכו להביאו ויש מי שפירש באותה האמורה במציעא כתיבת אדרכתא על נכסי הלוה אבל כתיבה בשטר לעולם כותבין שכל שבבית עכ"ל.

ג' תירוצים תירץ המאירי:

א. אם המלווה בא לבית הדין, משום שהלווה מתחילת החיוב כופר בחיוב, ועל כן לא נותר למלווה ברירה אלא לבוא ולתובעו בבית דין, ובית דין פסק ללווה שישלם, יש חשש שמיד פרע, ולכן לא כותבין לו שטר, משא"כ בגמרא בסנהדרין מדובר, שאין שום ויכוח ביניהם אלא מטרת בואו הוא, כי המלווה רוצה שיהיה לו שטר לראיה כנגד הלווה, למרות שאין חשש שהלווה יכפור, במקרה זה בית דין כותבין למלווה שטר על הודאתו.

ב. תירוץ נוסף הוא, שאם באו שניהם לדין, מכיון שבאו שניהם חזקה שפרעו לו, ולכן אם יטען פרעתי נאמן, משא"כ אם לא רצה לבוא עד ששלחו להביא אותו, במקרה זה כיון שנראה שהוא כופר בחוב אינו נאמן לטעון פרעתי.

ג. תירוץ נוסף הוא, שרב זביד אמר את דינו ביחס לשטר אדרכתא שהינו שטר חלוט על נכסי הלווה, אולם שטר רגיל בודאי שכותבין ונותנים למלווה.

שונה פסק דין הנעשה לאחר תביעה לזה שנעשה על סמך הודאה

השו"ע בסימן ל"ט הכריע כתירוץ השני המובא במאירי, שהחילוק הוא בין אם באו לדין ללא תביעה וללא שהיו צריכים לשלוח אחריו להביאו לבין אם היו צריכים לעשות זאת על סמך תביעת המלווה.

מדינת ישראל

וז"ל בסימן ל"ט סעיף ז':

כל שלא קנו מידו, אפילו הודה בפני בית דין של שלשה, אם לא היו קבועים ולא שלחו לו, אפילו קבץ אותם והושיבם והודה בפניהם, ואמר להם: הוו עלי דיינים, אם בא אחר כך התובע ואמר: כתבו לי הודאתו, אין כותבין, שמא יתן לו ונמצא זה תובע אותו בשטר. אבל אם היו בית דין של שלשה יושבים מעצמם במקום הקבוע להם, ובא התובע וקבל לפניהם, ושלחו שליח אצל הנתבע ובא והודה בפניהם, הרי אלו כותבים הודאתו ונותנים לבעל דינו (אפילו לא אמר אתם עדים) (טור); והוא שיהיו בית דין מכירים את שניהם, כדי שלא יערימו שניהם לחייב איש אחר עכ"ל.

וביתר ביאור חזר על דבריו ועל החילוק הנ"ל שם בסעיף ט' וז"ל:

בד"א שכשהודה בבית דין הוא כמלוה הכתובה בשטר ולפיכך כותבין ונותנים לבעל דינו, כשלא קבל עליו את הדין עד ששלחו והביאוהו, כמו שנתבאר, אבל שנים שבאו לדין, ותבע אחד מהם את חברו ואמר ליה: מנה לי בידך, ואמר ליה הנתבע: הן, בין שאמרו הדיינים: חייב אתה ליתן לו, בין שאמרו: צא תן לו, ויצא, ואמר: פרעתי, נאמן, וישבע היסת שפרעו. לפיכך אם חזר התובע לדיינים ואמר: כתבו לי הודאתו, אין כותבין לו, שמא פרעו. (ואפילו למאן דאמר שנאמן לומר: פרעתי, נגד פסק דין, כמו שנתבאר בסמוך, אפילו הכי אין נותנין לו, שמא פרעו), עכ"ל.

והנה, נחלקו הש"ך והסמ"ע בביאור דברי השו"ע בכמה הלכות, כאשר נראה שיסוד מחלוקתם בכל המחלוקות הוא אחד.

א. אם באו שניהם לדין, וללא שהיו צריכין לזמן את הלווה, ואכן הוא הודה, ואמנם לא כותבים שטר למלוה, אך במקרה וברור לבית הדין שאכן הלווה לא פרע, האם גם במצב זה לא יכתבו, בזה נחלקו הש"ך והסמ"ע, שלדעת הסמ"ע בס"ק כ"ז לא יכתבו, כי הרי עדיין יהיה נאמן לטעון פרעתי, ולדעת הש"ך, אפשר לכתוב כשברור לבית הדין שהלווה לא פרע.

ב. עוד נחלקו הש"ך והסמ"ע בדעת הטור, באם יצא פסק דין והוא ביד המלוה, האם נאמן הלווה לטעון כנגדו פרעתי, לדעת הש"ך אינו נאמן לכל הדעות, ולדעת הסמ"ע נאמן לטעון פרעתי.

ג. עוד נחלקו, במקום שיכול לטעון פרעתי, וכמו במקרה שפסק המחבר, שבאו שניהם יחדיו לבית הדין, האם יכול המלווה לטרוף מהלקוחות כשלא טען פרעתי, או כיון שיכול לטעון פרעתי אם כן אי אפשר לטרוף מהלקוחות, דעת הסמ"ע בס"ק כ"ד, שיכול לטרוף, כי לכל שטר של בית דין יש קול, וכמובן במידה שברור שלא פרע עדיין, ולדעת הש"ך בס"ק כ"ד, אינו יכול לטרוף מהלקוחות אם יכול לטעון פרעתי, רק במעשה בית דין שלא היה בהסכמה אלא שהיו צריכין לשלוח אחריו ולהביאו, רק בזה כיון שאינו נאמן לטעון פרעתי אפשר גם לטרוף מהלקוחות.

אישור על הודאה – דינה כדין עדות או כדין פסק בית דין

את מחלוקת הש"ך והסמ"ע נראה לבאר, מתוך דבריהם ומתוך דברי הנתיבות המשפט בס"ק י"א, שנראה לחקור, כאשר באים בפני בית הדין שני אנשים מעצמם ומרצונם לדון, ומודים על חיוביהם זה לזה או חיובו של אחד לשני, ובין הדין כותב את ההודאות הללו, האם יש לזה דין של שטר, שכביכול נכתב על ידי המתחייב או המתחייבים עצמם, שאז תפקיד הדיינים הוא להיות כראיה וכעדים, או שיש לזה דין של מעשה בית דין ושל פסק של בית דין, כמו שבאו שניהם לדון ובית הדין פסק על דעתו לטובת אחד הצדדים וכנגד השני, שאז חתימת הדיינים איננה בגדר של עדות על חיוביהם אלא יצירת החיוב על דעת בית הדין.

לכאורה בה נחלקו הסמ"ע והש"ך.

הסמ"ע בכל מקום סבר, שהסכמות בפני בית דין וכתובות שטרות על פי ההסכמות הללו הכוללים את החיובים ההדדיים או החיוב של אחד כנגד השני, הינם בגדר של שטר כמו כל שטר הלוואה, כיון שתפקיד הדיינים הוא להיות עדים על ההתחייבות הזו, ולכן כמו בכל שטר גם אם נאמן לטעון פרעתי יכול לגבות מלקוחות, וכן נאמן לטעון פרעתי כנגד פסק דין שכזה שהוצא על פי הודאת הלווה בפני בית דין, כי אין זה שונה מכל שטר שנאמן

מדינת ישראל

לטעון פרעתי, ולכן סובר גם כן הסמ"ע, שאם אכן יש חשש שהלווה כבר פרע אם כן בית דין צריכים להימנע מלכתוב פסק, כי אז כבר אין עדות עדכנית על החיוב, וכיצד יוצאו מעצמם עדות על חיוב שיכול להיות שכבר לא קיים.

וז"ל הסמ"ע ס"ק כ"ח:

הטעם, דפס"ד לא נכתב לגבות בו אלא כדי לזכור מה שפסקו הדיינים, לפיכך י"ל לכשפרע לא חשש ליטלו מידו. מרדכי [ב"מ סי' ר"נ], ועיין פרישה [סעיף י"א] שהבאתי לשונו ומה שכתבתי עליו בביאורו:

הרי שפסק דין במקרה והודה בפני בית דין איננו אלא עדות על החיוב ותו לא.

אולם הש"ך סובר, שכל פסק בית דין שבאו שניהם בפני בית דין, פסק בית דין איננו עדות על החיוב, אלא הפסק יוצר את החיוב ואין זה ככל שטר חוב בעלמא, ולכן פוסק הש"ך, שאינו יכול לטעון פרעתי נגד פסק דין והטעם הוא, שאינו שטר אלא מעשה בית דין שאין לערער אחריו והינו חיוב מתמשך שאי אפשר לטעון פרוע או כל טענה אחרת, כיון שאין הפסק כבר תלוי בדעתו, אלא הינו הכרעה של משפט כמו הכרעה בין טענות ומענות של תובע ונתבע שאין פסק הדין תלוי בדעתו של זה או אחר, ולכן הכריע הש"ך שבכל הודאה בפני בית דין, כשהתקיימו התנאים, שהייתה בפני שלושה, במקום קבוע, שניהם הגיעו לדין וביקש המלוה לכתוב זאת בפני הלווה, ובודאי אם שלחו אחריו לבוא אי אפשר לטעון כנגד הפסק אפילו לא טענת פרעתי.

וז"ל הש"ך ס"ק י"ח:

אלא ודאי שאני מילי דבי דינא מהודאה, ולכך קאמרינן בפרק זה בורר האי "אודיתא", כלומר שאין הב"ד מחייבין אותו בכלום רק שמודה מיד בפניהם בלא תביעת הבעל דבר, כלומר שהבע"ד לא תבעו לדיו, וא"כ כיון שאין הבית דין עושים כלום רק שזה מודה לפניהם כמודה בפני שאר עדים, לכך אין שם דיינים עליהם לכתוב בלא צוואת הנתבע עד דקבעי דוכתא ושלחי ומזמני ליה לדינא, וכמ"ש רש"י שם [סנהדרין ד"ה כניפי] ע"ש. אבל במודה ע"י תביעה בפני ג', כלומר שתובעו בפני ג' לדיו ואינו רוצה ליתן להתובע מעצמו אלא שמודה ע"י תביעה, דהיינו שנתחייב בהודאתו מכח תביעתו, כגון שהכירו הב"ד שמכח טענותיהם הוא חייב לו, הרי זה ב"ד גמור כיון שקבלום עליהם להיות דיינים ויכולים לחייבו ע"פ פסק דינם, וכל שיכולים לחייבו ופוסקים ביניהם כותבים לו שטר. נמצא דרבינו ירוחם ושאר פוסקים אף על פי דמיירי שתבעו התובע, מ"מ הנתבע מודה מעצמו ולא שנתחייב ע"י תביעה, ולכך כתבו דין זה כאן בסימן זה דמיירי מעניני הודאה ולא כתבו כן בשאר מקומות, אבל בנתחייב בהודאתו ע"י תביעה אין חולק על הנ"ל, ואדרבא משמע מדברי הפוסקים כדבריו וכמ"ש. וגם דעת הרמב"ם מוכח כן וכמ"ש לקמן ס"ק (ד') [כ"ג] וכן הוכחתי לקמן סימן ע"ט ס"ק (כ"ז) [כ"ט] מדברי רבינו ישעיה שבתשובת מהר"י בן לב סוף ספר א' סי' קכ"ג [בחדושי דינים] ע"ש, וכן נראה עיקר:

וז"ל הש"ך בס"ק כ':

אבל לרוב הפוסקים גם בתבעו ושלחו אחריו ובכל מעשה ב"ד, היינו דוקא כששואל המלוה לכתוב בפני הלוה, וכמ"ש לקמן סימן ע"ט ס"ק כ"ט דברי הפוסקים, ובפרט דברי רבי ישעיה שבתשובת מהר"י בן לב סוף ספר א' סי' קכ"ג מבוארים כן להדיא, משא"כ בלא שלחו אחריו אין יכולים לכתוב אם לא כשמצוה הלוה לכתוב, כיון דלא הוי מעשה ב"ד.

וז"ל בס"ק כ"ד:

נראה מדבריו, דאף במקום שיכול לטעון פרעתי ואין כותבים לו, טורף מלקוחות, וכ"כ עוד בסמ"ע לקמן סימן נ"א ס"ק ב' וסוף סימן ע' ס"ק י"ט וסימן ע"ט ס"ב ס"ק ל"א. ואין דבריו נכונים כמו שהשגתי עליו בסימן ע"ט ס"ק ל' באריכות. וגם דברי הטור שכתב, הא הודאה בב"ד מחשב כמלוה בשטר כו' לא משמע כדבריו, אלא משמע דהיינו במקום דהוי כמלוה בשטר, דהיינו או

מדינת ישראל

בשלחו אחריו שהזכיר מקודם, או בנתחייב על פי ב"ד, בענין שהב"ד כותבים לו ואינו נאמן לומר פרעתי, ואז דוקא אמרינן מעשה בית דין יש לו קול, וע"ש ודוק.

וז"ל הש"ך בס"ק כ"ח:

לפי מה שכתבתי בסמוך ס"ק (ד') [כ"ג], יש לדקדק על המחבר דאזיל בשיטת הרמב"ם, שלא הוצרך לכתוב דין זה, דהא להרמב"ם כל היכא שנעשה פס"ד, אפילו לא כתבו הפס"ד שוב אינו נאמן לומר פרעתי, דכל מעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי, ולכך לא כתב הרמב"ם דין זה כלל עכ"ל,

וז"ל הנתיבות משפט בס"ק י"א שמסכם את דעת הש"ך וז"ל:

לכן נראה לפרש כונת הש"ך, דהא דאם חייבו אותו הב"ד מתוך טענותיהן הוא קבעו ושלחו, הוא רק לענין זה, דהש"ך ס"ל (דכל שלא קבעו ושלחו) דמחלוקת הרמב"ם ורוב הפוסקים שהביא בס"ק כ' הוא רק בקבעו ושלחו, אבל בלא קבעו ושלחו לכולי עלמא אינן יכולין לכתוב כלל אפילו כשמודיעין ללוה, מטעם דלאו שם דיינים עליהם רק שם עדים, ואסורין לכתוב כשלא אמר להן כתבו, וחולק על הסמ"ע [סקי"ט] דס"ל דאפילו בלא קבעו ושלחו כותבין כשנתברר דלא פרע ומודיעין ללוה כמו שכתבתי לעיל [סק"י], והש"ך ס"ל דאין כותבין אפילו כשמודיעין ללוה, דחיישינן שמא יפרע לו ולא יחוש ליקח השטר מידו ונמצא זה תובע אותו בשטר וכו'. ובאמת לפי דברי הש"ך אין לו דין שטר כיון שלא אמר כתבו, ולענין זה כתב הש"ך דדוקא בהודאה בלא קבעו ושלחו אין להם רק שם עדים ואסורין לכתוב בלא כתבו, אבל במקום שבאו התובע והנתבע לדון לפניהם והדיינים מחייבין אותו מתוך טענותיהם, ודאי שם דיינים עליהם לכתוב בלא ציווי המתחייב. וזה אמת ברור כמו שכתב הש"ך, דלא נשמע בשום דוכתא בפס"ד ואדרכתא שלא יהיה מועיל רק בקבעו ושלחו. אבל ברור דנאמן לומר פרעתי בפס"ד כל זמן (שלא נכתב. תדע דהש"ך בסק"ט האריך להוכיח דאינו נאמן לומר פרעתי כשהפס"ד בידו, אף שכבר פסק בסקי"ח דפס"ד הוי קבעו ושלחו, ובקבעו ושלחו הדין מפורש דאינו נאמן לומר פרעתי אפילו בלא נכתב, אלא ודאי דפס"ד גרע מהודאה כל זמן שלא נכתב) שלא הודיעו ללוה שיכתבו פס"ד אף בקבעו ושלחו, דפס"ד גרע מהודאה כשלא הודיעו. דבשלמא בהודאה לא בא לפני הדיינים לגבות המעות רק שיהיה לו ראייה שלא יהיה יכול לכפור, וההודאה ניתנה לכתוב להיות לראיה, משום הכי הוי ההודאה כשטר ראייה כיון שעומד לכתובה לראיה כמו קנין, משא"כ כשבאין לדון לפני ב"ד (ואין כדי לגבות תיכף המעות אלא) ובאין כדי לגבות תיכף המעות ולא שיתנו לו ראייה, וכיון דקיבל עליו הדין נאמן לטעון שפרע ואפילו בקבעו ושלחו, דבפס"ד אין הפרש כלל בין שלחו ללא שלחו, שם דיינים עליהם, רק כשניתן לו הפס"ד בידיעת הבע"ד אז אינו נאמן לומר פרעתי משום חזקה דהיה לו ליקח הפס"ד מידו עכ"ל.

התנאים ליצור אישור על הודאה לפסק דין

כלומר, מכל הנ"ל יוצא, שבמקום שבו מתקיימים התנאים כדי שיחשב הודאתו לדין, והיינו: קביעות, זימון, רצון שניהם שתיכתב ההודאה, הרי הפסק הינו פסק בית דין ולא שטר הודאה על התחייבותו, ואז אינו נאמן לומר פרעתי ואינו נאמן לערער על ידי כל טענה שהיא כנגד ההודאה, כי כבר יצאה משליטתו הודאה זו ואין החיוב נעשה על פיו, אלא קיבל דין של פסק בית דין ככל פסקי בית דין שבאים גם ללא הודאות אלא על דעת בית דין עצמם.

והנפק"מ יהיו רבות וכמו שדן הנחל יצחק בחיבורו ביאור ספק תקנה ענף א' וז"ל:

ולכאורה יש לדון דדוקא היכא דצריך בית דין דווקא, כמו לכוף להבעל דין לבוא להם לדין או בקבלת עדות וכהאי גוונא היכא דנתחייב מתוך טענותיו כמבואר בס"י ל"ט [סעיף ז] ובס"י ע"ט דזהו מידי דצריך בית דין דווקא, אבל היכא דבאו הבעלי דין מעצמן לבית דין שיכתבו לראיה אין שם בית דין עליהם רק שם עדים, ולא מהני מפי כתבם.

וממשיך ומסיק:

מדינת ישראל

[גם יש לומר לכאורה דלכולי עלמא הוי שם בית דין על שלשה היושבים בתורת בית דין היכא דאמר להו הוו עלי דייני וציוה להם המתחייב לכתוב כמבואר בתשובת הריב"ש הנ"ל. ואף דגט אין צריך שלשה כמבואר וכמו שכתב הנודע ביהודה (במ"ק חלק אה"ע סי' נ"ח ד"ה ועלה בדעתי כיון דחתומים בו שלשה כו'), וכן כתב הנתיבות (סי' ל"ו ס"ק ט') במה שפלפל שם נידון מה שנדרש לאשר כו' עיין שם בד"ה ומעתה נבוא לנידון דידן כו' יעויין שם מה שהביא שם בשם הריב"ש [סי' תיג'] והתשב"ץ [סי' א] והנודע ביהודה [מ"ק אה"ע סי' נח ד"ה ואמנם], והעלה שם דלעולם מהני כתב ראייה הנעשה בבית דין, ועל כן אין אנו צריכים למה שכתבנו דרבא לשיטתו אזיל, דבלאו הכי אתי שפיר לדינא דלכולי עלמא הוי שם שטר ומעשה בית דין על שטר פקדון הנעשה בבית דין שא"ל לכתוב.

הרי שהסיק, שכשבאים בפני ג' ומבקשים הוו עלינו דיינים וכתבו את ההודאה, וכפי התנאים של הש"ך לעיל, הרי ההודאה היא מעשה בית דין ואינו נאמן לערער עליה.

א"כ יוצא דינים שונים בין המקרים שתוארו לעיל:

א. פסק שנפסק על פי תביעת התובע את הנתבע – דינו כדין פסק בית דין לכל העניינים.

ב. פסק שנפסק בהסכמת התובע והנתבע אך הדיון היה על תביעת התובע, והנתבע הגיע לבית הדין על פי הזמנת בית הדין, לדעת הש"ך - גם בזה דינם כדין פסק בית דין לכל העניינים.

ג. פסק שנפסק על פי הסכמת הודאת התובע והנתבע, בבואם לבית הדין, גם ללא שהוזמנו ונתבעו להגיע – גם לדעת הש"ך, אין הפסק נחשב לפסק בית דין, אלא לשטר הודאה שהדיינים הם כעדים ותו לא.

ד. פסק שנפסק על פי הודאת התובע והנתבע על ידי דיין אחד – בודאי דינו כדין הודאה בלבד, והאם דינו כדין הודאה בפני עדים בזה נחלק הש"ך עם השו"ע בסימן פ"א ס"ק נ"ה.

טענת "טעיתי" כנגד שטר וכנגד פסק דין

לאחר שהתברר לנו גדר הפסק של בית דין כלפי הבאים לפנינו לאישור הסכם גירושין, שהיה על פי תביעת אחד מהצדדים והוזמנו הצדדים, שההודאה על ההתחייבות בפני בית דין דינה כדין פסק בית דין, נברר את סוג הטענות שטען התובע לבטל את ההסכם.

המכנה המשותף לטענותיו הוא, שהחתימה על ההסכם יסודה בטעות שחשב שזהו אותו הסכם שהיה ולכן חתם.

הנה הש"ך בסימן פ"א ס"ק נ"ו כתב בסופו וז"ל:

העולה מזה, מי שתבע את חברו בבית דין והודה לו, אינו יכול לחזור בו בכל ענין אלא תוך כדי דיבור. ואם הודה מעצמו יכול לחזור בו ולומר טעיתי בהודאתי, אבל אינו יכול לטעון משטה הייתי בך. ואם תבעו בדבר אחד והודה לו בדבר אחר, כגון טענו חטים והודה לו בשעורים וכי האי גוונא, יכול לומר משטה הייתי בך, ועיין לקמן סימן פ"ח סעיף י"ב עוד מזה:

כלומר ישנם ד' סוגי טענות כנגד הסכם או הודאה והם: מזויף, פרעתי, השטאה וטעיתי, כשבכל אחד מהטענות נכללים עוד סוגי טענות כגון כתבתי ללוות ולא לויתי נכלל בטענת פרעתי וכו'.

הדינים שלהם שונים זה מזה וכן הם שונים גם ביחס לסוגי נשואי התביעות אם זה שטר או פסק בית דין.

על זה נסובים דברי הש"ך שסיכם, שכנגד פסק בית דין שום טענה אינה יכולה לבטלו רק על בסיס טענתו, לא טענת פרעתי ולא טענת מזויף ולא טענת השטאה, וחדש הש"ך שאף לא טענת טעיתי, וההסבר להני"ל הוא, על פי מה שביארנו לעיל בשיטת הש"ך, על פי הסברו את שיטת מר בר רב אשי, על פי שיטת הראשונים המתרצים את הסתירה בין הגמרא בסנהדרין לבין הגמרא בבבא מציעא, שההודאות בפני בית דין וההכרעות מתחלקות

מדינת ישראל

בין גדר פסק בית דין לבין גדר שטר הודאה כפני עדים, ומה שמוגדר פסק בית דין אין טענה שיכולה לבטלו ולעררו גם לא טענת "טעיתי".

הכרעה

ועל כן טענות המבקש, כי יבטלו את הסכם הגירושין משום שהוא לא הבין נכון על מה הוא חותם, או טעה בשיקול הדעת, או היטעו אותו ועוד טענות, דינם להידחות לא רק מפני הטעמים של חבריי, שאינו נאמן, אלא גם משום שכנגד פסק דין טענות אלו בטלות, ומכיון שההסכם אושר בפני ג' דינו כדין פסק בית דין ואין לערער אחריו בכל טענה, גם לא טענת טעיתי.

(-) הרב דוד גרוזמן, דיין

ראיתי מש"כ אב"ד הרב יצחק אושינסקי, ובפן העקרוני אני מסכים עם דבריו, אך אציין כמה הערות.

בעניין הטענה שלא היה מודע על מה שחתם

כבר הביא האב"ד הרה"ג הרב אושינסקי את דברי השולחן ערוך בחושן המשפט סימן סא סעיף יג "מי שטען על כתובת אשתו שהיה עם הארץ ולא הבין כשקרא החזן הכתובה והתנאים, אין שומעין לו".

וכפי שהביא הרב אב"ד את מקור דברי השולחן ערוך מתשובת הרשב"א, שם כתוב שהרמ"ה סבר שהוא נאמן והרשב"א חלק עליו שאם לא כך לא הנחת חיוב לעם הארץ... שכולם יטענו כן.

יש להוסיף שגם אם יוכח כדברי הבעל שהוא לא קרא את ההסכם שעליו הוא חתום, בכל אופן אין טענתו טענה. האחרונים על אטר ציינו לשולחן ערוך סימן מה סעיף ג וז"ל "הודאה בחתם ידו, והשטר בגופן של עובדי כוכבים, והדבר ברור שאינו יודע לקרות, ויש עדים שחתם עד שלא קראו, מ"מ מתחייב הוא בכל מה שכתוב בו".

ומקור דברי השולחן ערוך הוא משו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן עז וז"ל:

"ועוד אני אומר לפי עיקר השאלה, שאפילו כשהמלוה מודה לו שאינו יודע לקרות, א"נ שיש עדים שחתם עד שלא קראו, מכל מקום מתחייב הוא עתה בכל מה שכתוב בו. כיון שלא חשש לקרותו, וסמך על הסופר. שכל הסומך על נאמנות של אחרים, הלא הוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שיאמר מי שהאמין על עצמו. והיינו טעמא דשליש. וגדולה מזו אמרו בעל אומר לפקדון, ושליש אומר לגירושין, נאמן. וטעמא דכיון שהוא יודע בשעה שהשליש הגט, שהשליש יכול ליתנו לאשה, אף הוא גמר בדעתו, וכתבו לשמה. ונותנו לגירושין, אם יאמר הנפקד: לגירושין הוא. וכ"ש הכא, שסומך על אחרים. אף על פי שאינו יודע מה שכתבו עליו. ולא חשש לקרותו, וחתם בחותם ידו. שהוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שכתוב בו. והרי הוא חייב בכל אותו חיוב, אף על פי שלא לוח, מדרבי יוחנן. דאמר (כתובות ק"א ע"ב) חייב אני לך מנה, חייב. כלומר, אף על פי שלא היה חייב לו. וקי"ל כר' יוחנן".

בהלכה זו רואים הבדל ברור בין אם הוא חתם על השטר או עדים חתמו על השטר. שכשהוא חתם, גם אם ברור שלא הבין מה כתוב בשטר, בכל אופן הוא מתחייב, משא"כ כשחתמו עדים אין הוא נאמן לומר שלא הבין אולם אם ברור לנו שהוא לא הבין הוא נאמן.

וכתב החתם סופר בשו"ת חלק ה (חושן משפט) סימן ה (הובא דבריו בפת"ש על סימן סא סעיף יג) שיש עוד הבדל בין שטר שחתומים עליו שני עדים לבין אם הוא חתום עליו וז"ל

"... ומ"מ יש חילוק דין בין האי דמיוחסת הנ"ל. דכשהוא עצמו חתם, אזי כל מ"ש בשטר אפי' עשאו שדהו מיצר לאחר, הכל בכלל נאמני' לשליש. משא"כ כשהוא אינו חתום, רק עדים חתומים, א"כ דוקא גוף הענין שהעדי' מעידי' עליו. אבל עשאו מיצר לחברו, אין הבע"ד מפסיד ע"י עדותם. כ"כ באורים סי' ס"א שם. ולמד כן מתשו' רשב"א סי' אלף רנ"ו. והמעייין שם בפנים, יראה דגם זה,

מדינת ישראל

דוקא בכלה ביום חופתה, שידוע וחזקה שלא קראה, ולא קראו בפנים. אבל בעלמא אפשר אפי' בכה"ג השטר בתוקף כל שטר...".

יוצא מכל הנ"ל בשטר שחתומים עליו עדים, אם טוען שלא הבין מה כתוב בשטר אין שומעין לו, אולם כל זה בכללות השטר כגון שטר כתובה, אבל על פרטים שאינם מגוף השטר אם ידוע שאין הוא קרא השטר כמו כלה ביום חופתה שכתב הרשב"א "ועוד שטענה יפה היא במה שאמרה שלא הבינה בכך ולא שמעה ואנן סהדי שאין כלה מרגשת במה שכתב בכתובתה", ודאי שומעים לו.

ובשטר שהוא חתום עליו בחתימת ידו, בזה אפילו אם ידוע שלא קרא מה שכתוב בשטר אין טענתו טענה משום שחתם "הלא הוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שיאמר מי שהאמין על עצמו", כפי שכתה הרמב"ן בתשובה הנ"ל.

בעניין שהיו התביעה

עוד כתב הרב אב"ד שכיוון שעברו שלוש שנים מיום החתימה על ההסכם ליום התביעה וכיוון שלא תבע וזעק מיד, מוכח שאין טענתו. והוכיח שם הדבר.

אולם לדעתי נראה שאין הדין כך בכל תביעה, כפי שכתב הרא"ש מסכת בבא קמא פרק ג סימן טו בסוגית טענו בחיטים והודה לו בשעורים שהדין שפטור אף מדמי השעורים:

"הלכך נ"ל לפרש דרבה בר נתן איירי כעין מתניתין כגון שטענו חטין הלוייתך באותו יום ובאותה שעה והלוה אומר שעורין היו. אם איתא דהלוהו שניהם היה טוען על שניהם כיון דבבת אחת הן. אלא ודאי הודה שלא הלוה לו שעורין. והא דקאמר לימא מסייע ליה משום דמשמע ליה דמתני' ע"כ איירי באותו יום ובאותה שעה. דאי לאו הכי פשיטא דחייב דאין אדם מוחל על שאר תביעותיו אם לא תבע בבית אחת. ודחי ליה אי מהתם ה"א פטור מדמי חטין וחייב בדמי שעורין אפילו טען באותו זמן כי היכי דחייב אם לא טען באותו זמן".

ברור מדברי הרא"ש שאדם שמשהה תביעתו הוא אינו מוחל. לעניין הוכחתו של כבוד האב"ד מסוגיית הונאה "עד שיראה לתגר או לקרוביו", שם מדובר שכבר שולם כסף והעסקה יצאה לדרך ולכן מצפים מהאדם שיבוא לזעוק על החמס שנעשה לו. וכן משמע מכל הסוגיה וכדמשמע מלשון השולחן ערוך (שם סעיף ב) "כמה תהיה האונאה ויהיה חייב להשיב" וכן מרש"י על המשנה בפרק הזהב (מט ע"ב) עד מתי מותר לחזור עד כדי שיראה לתגר או לקרובו, ופירש"י "אם שהה יותר מחל" מחילה זה על חוב, על כסף שלא נמצא אצלו.

אולם, כאמור, מסקנת אב"ד דינא מקובלת עלי.

(-) הרב אברהם דב זרזיב, דיין

מסקנה

בית הדין אינו מוצא כל בסיס לתביעה ולהמשך ההליך בה, אשר מציק לנתבעת לחינם וגוזל זמן שיפוטי ללא צורך אמיתי, ולאור כל האמור לעיל, התביעה נדחת.

ניתן ביום כ"ה באדר ב התשע"ו
(04/04/2016)

